

Joanna Nowicka

Akademia Nauk Stosowanych Angeliusa Silesiusa w Wałbrzychu

ORCID 0000-0002-2826-6244

Edukacyjna funkcja lokalnych ośrodków kultury na przykładzie Wałbrzycha

Wstęp

Dziś, gdy w życiu prywatnym i zawodowym liczą się szybkość i wygoda, to gminne i miejskie ośrodki kultury pomagają zwolnić, docenić to, co naprawdę ważne. Pełnią one funkcję przestrzeni umożliwiających relaks, spotkanie z różnymi formami lokalnej kultury i dziedzictwa, a także za pomocą kontaktu ze sztuką, literaturą, poezją uczą ponadczasowych wartości, tradycji i historii regionu. Są miejscami wytchnienia od presji osiągnięć oraz ogromnego tempa współczesnego świata, w którym natychmiastowość, opłacalność i efektywność stają się nadrzędnymi wartościami.

Lokalne społeczności mierzą się z wieloma wyzwaniami, na które domy kultury, kluby pasjonatów, świetlice wiejskie, koła gospodyń itp. odpowiadają, realizując ważne zadania społeczne. Instytucje te odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu życia społecznego, edukacyjnego i artystycznego. Stanowią przestrzeń integracji, wymiany doświadczeń, rozwijania pasji i kreatywności, doskonalenia talentów oraz kompetencji społecznych i obywatelskich.

W Wałbrzychu lokalne ośrodki kultury odrywają szczególnie ważną rolę edukacyjną ze względu na specyfikę społeczną, historyczną i gospodarczą miasta. Region ten, dotknięty skutkami transformacji ustrojowej i upadkiem przemysłu ciężkiego, borykał się z wieloma wyzwaniami – m.in. z bezrobociem strukturalnym czy też ograniczonym dostępem do kapitału kulturalnego. W takich warunkach działania edukacyjne i kulturalne prowadzone

przez domy kultury stały się narzędziem wzmacniania poczucia tożsamości lokalnej, wyrównywania szans i integracji międzypokoleniowej. Ośrodki te obecnie tworzą przestrzeń, w której mieszkańcy – niezależnie od wieku czy statusu społecznego – mogą rozwijać swoje umiejętności, odnajdować sens wspólnoty i aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym.

Niniejszy artykuł powstał na podstawie badań, których celem było określenie edukacyjnej funkcji lokalnych ośrodków kultury na przykładzie ośrodków prowadzących swoją działalność na terenie miasta Wałbrzycha. Założenie badawcze, które przeświecało realizowanym badaniem, brzmiało: „Lokalne ośrodki kultury są fundamentem działań edukacyjnych integrujących społeczności lokalne za pomocą przeznaczonych dla tych społeczności inicjatyw”.

Aby zrealizować założony cel, autorka przeprowadziła analizę literatury i materiałów zastanych (takich jak materiały promocyjne, strony internetowe, informacje z mediów społecznościowych ośrodków kultury). W części empirycznej zaś we wrześniu 2024 roku przeprowadziła wśród 117 mieszkańców Wałbrzycha badania ankietowe, aby na ich przykładzie określić zakres i wymiar funkcji edukacyjnej wałbrzyskich ośrodków kultury. Warunkami udziału w badaniach były zamieszkanie w mieście lub gminie Wałbrzych oraz regularny (w przeszłości lub obecnie) udział w aktywnościach jednego z lokalnych, wałbrzyskich centrów kultury. Wnioski płynące z przeprowadzonych badań umożliwiły autorce zdefiniowanie współczesnej funkcji edukacyjnej lokalnych ośrodków kultury, a także określenie zainteresowania edukacyjnymi działaniami tych ośrodków i ich roli tożsamościowej, podtrzymującej lokalne dziedzictwo, tradycję oraz wartości społeczne.

Lokalne ośrodki kultury

Lokalne ośrodki kultury są fundamentem działań wspierających edukację i integrację społeczności za pomocą różnorodnych inicjatyw artystycznych i społecznych. Są wpisane w lokalną historię, tożsamość i aktywność obywatelską.

Chociaż w polskim ustawodawstwie brak jest oficjalnej definicji terminu *lokalny ośrodek kultury*, to według Ustawy z dnia 25 października 1991 o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, „działalność kulturalna polegająca na tworzeniu upowszechnianiu i ochronie kultury” (art. 1, pkt.1) może być prowadzona przez formy organizacyjne takie jak domy kultury¹. Główny

¹ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, Dz.U. 1991 nr 114 poz. 493, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19911140493> (dostęp: 12.02.2025).

Urząd Statystyczny dla celów statystyki publicznej definiuje „ośrodek kultury jako wielofunkcyjną instytucję kultury o charakterze środowiskowym, integrującą wokół wspólnego programu działalność istniejących w danej miejscowości (gminie) autonomicznych instytucji kultury, jak również urządzeń rekreacyjno-sportowych i zakładu usług gastronomicznych”². GUS umieszcza domy i ośrodki kultury, a także świetlice i kluby wśród instytucji kultury, wskazując, że instytucja kultury to „państwowa lub samorządowa osoba prawna, dla której działalność kulturalna jest podstawowym statutowym (niestanowiącym jednocześnie działalności gospodarczej), prowadzona w szczególności w formie: muzeów, biur wystaw artystycznych, galerii i centrów sztuki, bibliotek, domów i ośrodków kultur, świetlic i klubów”³. Według danych GUS-u, na koniec 2023 roku w Polsce funkcjonowało 3961 centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic. W ciągu 2023 roku placówki te zorganizowały 258,8 tys. imprez, w których wzięło udział 33,5 mln uczestników. Najwięcej takich instytucji działało w województwie małopolskim (431), a najmniej – w województwie lubuskim (75). Większość z nich (61%) zlokalizowana była na terenach wiejskich⁴. Analizując literaturę przedmiotu, można wskazać, że do kluczowych aspektów edukacyjnej funkcji współczesnych lokalnych ośrodków kultury należy:

- edukacja artystyczna i kreatywna mająca na celu identyfikowanie i kształcenie talentów,
- rozwijanie kompetencji kulturalnych poprzez organizację wystaw, występów, festiwali, lokalnych świąt i uroczystości,
- integracja społeczna i aktywizacja różnych grup wiekowych za pomocą np. klubów zrzeszających pasjonatów,
- promowanie lokalnego dziedzictwa, tradycji i identyfikacji kulturowej, np. organizowanie wystaw, konkursów wiedzy, dokumentacja i budowanie lokalnej historii⁵.

Lokalne ośrodki kultury, jak wskazuje zespół autorów poradnika *Lokalne centrum kultury. Zrób to z innymi*, „powinny być bliżej spraw, które ogniskują społeczną aktywność, budzą kontrowersje, są kulturą codzienności. Dom kultury powinien być responsywny, społecznie zaangażowany”⁶.

² GUS, *Ośrodek kultury*, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/286%2Cpojecie.html> (dostęp: 19.06.2025).

³ GUS, *Instytucja kultury*, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/128%2Cpojecie.html> (dostęp: 19.06.2025).

⁴ GUS, *Działalność centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2023 r.*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/dzialalnosc-centrow-kultury-domow-kultury-osrodkow-kultury-klubow-i-swietlic-w-2023-roku,9,7.html> (dostęp: 12.02.2025).

⁵ *Zoom na domy kultury*, red. M. Białek-Graczyk, Warszawa 2009, s. 11.

⁶ M. Dąbrowski i in., *Lokalne centrum kultury. Zrób to z innymi*, Kraków 2013, s. 9.

W XX wieku, w okresie międzywojennym ośrodki kultury funkcjonowały dla budowania kultury „dla ludu” przez przedstawicieli inteligencji, jako domy ludowe i społeczne, powstające przede wszystkim na wsi i w małych miasteczkach, których właścicielami były stowarzyszenia społeczne⁷. Po drugiej wojnie światowej, w czasach PRL-u, domy kultury pełniły funkcję propagandową – „państwo zmonopolizowało mecenat kultury, wprowadzono mechanizmy centralnego planowania i programowania treści w kulturze. [...] podporządkowane celom politycznym” – a także edukacyjną, za pomocą zajęć artystycznych, teatralnych i muzycznych dla dzieci i młodzieży. Były miejscem spotkań lokalnych społeczności, promującym tradycje i wartości kulturowe. W latach 60. i 70. XX wieku koncentrowano się na upowszechnianiu kultury poprzez organizację kursów, warsztatów oraz wydarzeń artystycznych⁸. Domy kultury były centrami życia społeczno-kulturalnego, integrującymi mieszkańców wokół wspólnych inicjatyw.

W XXI wieku lokalne ośrodki kultury w Polsce realizują różnorodne programy edukacyjne, odpowiadające na współczesne wyzwania i potrzeby społeczności. Przykłady takich działań to:

- Program „Trauma i Duma” Narodowego Centrum Kultury skupiający się na edukacji filmowej, radiowej i teatralnej, mającej na celu aktywizację społeczno-kulturalną młodzieży⁹,
- Projekt „Zaproś nas do siebie” – całoroczny program szkoleniowy skierowany do zespołów domów, centrów i ośrodków kultury z całej Polski, mający na celu rozwój kompetencji pracowników sektora kultury¹⁰,
- „Konwersja cyfrowa Domów Kultury” – projekt, który ma na celu wsparcie instytucji kultury w procesie cyfryzacji i umożliwienie im dostosowania się do współczesnych technologii oraz potrzeb odbiorców¹¹,
- Program Kulturalny ORLEN – obejmuje inicjatywę wspierającą dzieci i młodzież poprzez angażujące i inspirujące zajęcia, które pomagają budować relację z rówieśnikami oraz rozwijać się poprzez kulturę¹².

⁷ Zoom na domy kultury..., s. 13–14.

⁸ O. Kosińska, *Sektor kultury w Polsce. Organizacja, finanse, otoczenie*, <https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/c53de0ce-1ec6-4264-a292-46508658aa14/content> (dostęp: 12.02.2025).

⁹ <https://nck.pl/projekty-kulturalne/projekty/trauma-i-duma> (dostęp: 12.02.2025).

¹⁰ <https://nck.pl/szkolenia-i-rozwoj/projekty/zapros-nas-do-siebie> (dostęp: 12.02.2025).

¹¹ <https://nck.pl/dotacje-i-stypendia/dotacje/granty/konwersja-cyfrowa-domow-kultury> (dostęp: 12.02.2025).

¹² <https://www.orlen.pl/pl/o-firmie/wspieramy/sponsoring/Aktualnosci/2025/Startuje-Kulturalny-ORLEN--kolejny-program-dla-dzieci-i-mlodziezy-?> (dostęp: 12.02.2025).

W Polsce centra kultury i domy kultury oferują szeroki wachlarz programów edukacyjnych, których przykłady prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Aktywność edukacyjna lokalnych centrów kultury – przykłady

Centrum kultury	Oferta	Kompetencje
Centrum Kultury Zamek Ujazdowski w Warszawie	Organizuje warsztaty artystyczne, wystawy, spotkania z artystami, debaty oraz projekty interdyscyplinarne	• Uczestnicy zajęć rozwijają zdolności analityczne, kreatywne, interpretacji sztuki oraz krytycznego myślenia
Centrum Kultury Podgórze w Krakowie	Proponuje kursy teatralne, zajęcia muzyczne, taneczne i plastyczne, a także warsztaty folklorystyczne	• Uczestnicy zajęć uczą się technik artystycznych, rozwijają zdolności komunikacyjne, kreatywność oraz umiejętność pracy w grupie
Miejski Dom Kultury w Łodzi	Prowadzi kursy fotograficzne, warsztaty kulinarne oraz spotkania z artystami	• Uczestnicy zajęć rozwijają umiejętności techniczne (np. w zakresie technik wizualnych) oraz kompetencje społeczne związane z komunikacją i współpracą
Gdyńskie Centrum Kultury	Prowadzi zajęcia z zakresu sztuk wizualnych i kreatywnego pisanie, a także warsztaty filmowe	• Uczestnicy zajęć rozwijają zdolności twórcze, umiejętności pracy z nowymi mediami oraz krytyczne podejście do odbioru kultury

Źródła: <https://u-jazdowski.pl/wydarzenia> (dostęp: 12.02.2025), https://www.bip.krakow.pl/?bip_id=470 (dostęp: 12.02.2025), <https://www.ldk.lodz.pl/projekty-t4> (dostęp: 12.02.2025), <https://www.gck.gdynia.pl/> (dostęp: 12.02.2025)

Wspólnym celem działań edukacyjnych prowadzonych przez ośrodki kultury jest rozwijanie kompetencji artystycznych (plastycznych, teatralnych, muzycznych, fotograficznych), kształcenie umiejętności społecznych (współpraca, komunikacja, praca zespołowa, budowanie świadomości lokalnej) oraz stymulacja kreatywności poprzez zachęcanie do twórczego myślenia i interpretacji kultury, co ma pozytywny wpływ na rozwój osobisty i integrację społeczności. Współczesne ośrodki kultury kładą nacisk na interaktywność, innowacyjność oraz dostosowanie oferty do potrzeb różnych grup wiekowych, promując zarówno tradycyjne formy kultury, jak i nowoczesne technologie. Dzięki tym inicjatywom nieustannie rozwija się ich oferta edukacyjna i mogą odpowiadać dynamicznie na zmieniające się potrzeby społeczne i technologiczne.

Funkcja edukacyjna lokalnych ośrodków kultury

Lokalne ośrodki kultury to przestrzenie wszechstronnego działania, które od edukacji, przez promocję sztuki, pogłębianie tożsamości lokalnej, do konsultacji dla samorządów łączą edukację, kulturę i integrację w sposób zarówno wspierający indywidualny rozwój, jak i budujący więzi społeczne.

Marcin Muszyński wskazuje, że edukacja to „proces intencjonalnego nauczania i uczenia się, ukierunkowany na osiąganie określonych celów rozwojowych jednostek, grup społecznych lub całych społeczeństw”¹³. Definicja ta podkreśla celowość działań edukacyjnych, ich dwutorowy charakter obejmujący zarazem nauczanie i uczenie się. W kontekście lokalnych ośrodków kultury edukacja to proces kształtowania świadomości kulturalnej oraz rozwijania umiejętności artystycznych i społecznych mieszkańców w nawiązaniu do ich tożsamości lokalnej, wspólnej tradycji i dziedzictwa.

W praktyce edukacja w lokalnych ośrodkach kultury jest realizowana za pomocą różnorodnych form zajęć, które można podzielić na kilka głównych obszarów:

- warsztaty i kursy artystyczne (zajęcia plastyczne, muzyczne, taneczne), dzięki którym uczestnicy nie tylko poznają podstawy danej dyscypliny, ale także mają szansę na rozwijanie własnej kreatywności,
- zajęcia edukacyjne i spotkania tematyczne (wykłady, dyskusje, spotkania z artystami czy warsztaty z elementami historii kultury), pomagające zrozumieć znaczenie dziedzictwa kulturowego,
- projekty interdyscyplinarne (wspólne inicjatywy, konkursy, projekty), które pozwalają angażować różne grupy wiekowe i środowiskowe,
- współpraca z lokalnymi artystami i ekspertami.

Takie działania nie tylko rozwijają lokalną twórczość, ale także wzmacniają więzi społeczne i podnoszą poziom uczestnictwa obywatelskiego w życiu kulturalnym regionu. Edukacja prowadzona w lokalnych ośrodkach kultury ma charakter praktyczny i otwarty, co umożliwia mieszkańcom aktywny udział w kreowaniu i upowszechnianiu kultury. Jest także źródłem kompetencji możliwych do zdobycia przez kontakt z innymi osobami, których łączy pasja, hobby czy talent.

Dom kultury odgrywa istotną rolę w systemie edukacji formalnej i pozaformalnej, stanowiąc ważne uzupełnienie tradycyjnych metod nauczania. W przypadku edukacji szkolnej domy kultury współpracują ze szkołami, organizując zajęcia pozalekcyjne i warsztaty uzupełniające treści realizowane na lekcjach, konkursy plastyczne, literackie czy teatralne, a także projekty interdyscyplinarne angażujące uczniów i rozwijające ich kreatywność oraz

¹³ M. Muszyński, *Edukacja i uczenie się – wokół pojęć*, „Rocznik Andragogiczny” 2015, t. 21, s. 77–88, <https://apcz.umk.pl/RA/article/view/RA.2014.004> (dostęp: 4.03.2025).

umiejętność współpracy. Uczniowie mają możliwość uczestniczyć w wystawach i spotkaniach z artystami, a także w prelekcjach, co poszerza ich horyzonty kulturowe. W sferze edukacji pozaformalnej domy kultury działają jako otwarte przestrzenie dla całej społeczności – oferują m.in. warsztaty i kursy rozwojowe dla osób w każdym wieku (nie tylko uczniów, ale także dorosłych), np. zajęcia z tańca, muzyki, literatury, fotografii, projekty społeczno-kulturalne obejmujące inicjatywy, które zachęcają do aktywnego uczestnictwa, wymiany doświadczeń i budowania lokalnej tożsamości¹⁴.

Udział w działaniach organizowanych przez lokalne ośrodki kultury rozwija kompetencje społeczne uczestników, takie jak:

- empatia i tolerancja (projekty kulturalne, np. festiwale czy spotkania międzykulturowe, uczą szacunku dla różnorodności i pomagają zrozumieć innych),
- poczucie przynależności i samoakceptacji, ponieważ tworzą bezpieczną przestrzeń, w której uczestnicy mogą rozwijać swoją tożsamość i poczucie wartości, bez względu na wiek, status społeczny czy poziom umiejętności,
- komunikacja i współpraca, ponieważ wspólne uczestnictwo w zajęciach rozwija umiejętność pracy w grupie, budowania relacji i efektywnej komunikacji.

Edukacyjna funkcja lokalnego ośrodka kultury niesie za sobą liczne korzyści, jednak stawia także przed nim pewne wyzwania i problemy, co można prześledzić na rycinie 1.

Rycina 1. Edukacyjna funkcja lokalnego ośrodka kultury – korzyści i wyzwania
Źródło: opracowanie własne

Lokalne ośrodki kultury dają mieszkańcom dostęp do różnorodnych form ekspresji artystycznej oraz możliwość rozwijania talentów. Niewątpliwie działalność edukacyjna przyczynia się do wzrostu kapitału społecznego

¹⁴ Więcej: Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A., *Ewaluacja lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji, Badanie wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego PO WER Raport końcowy*, Warszawa – Gdańsk 2022, <https://efs-archiwum.men.gov.pl/wp-content/uploads/2023/10/Ewaluacja-Lokalnych-Osrodkow-Wiedzy-i-Edukacji.-Raport-koncowy.pdf> (dostęp: 12.02.2025).

poprzez integrację społeczności lokalnych i promowanie aktywności obywatelskiej, a działania te wzmacniają więzi między mieszkańcami i budują poczucie wspólnoty. Stałym wyzwaniem pozostaje dostosowywanie programów edukacyjnych do dynamicznie zmieniających się potrzeb i oczekiwań mieszkańców.

Ośrodki kultury, oferując przestrzeń do prezentacji twórczości oraz organizując projekty kulturalne, wspierają rozwój lokalnych artystów. Ludziom parającym się sztuką pozwala to na zdobywanie doświadczenia i dotarcie do szerszego grona odbiorców; sprzyja również wymianie doświadczeń i inspiracji. Działania te wzbogacają ofertę kulturalną regionu i promują różnorodność artystyczną¹⁵.

Wydarzenia rozrywkowe, takie jak koncerty, wystawy czy festiwale, pełnią funkcję edukacyjną, umożliwiając uczestnikom bezpośredni kontakt z różnorodnymi formami sztuki. Uczestnictwo w takich wydarzeniach poszerza horyzonty, rozwija wrażliwość estetyczną oraz kształtuje umiejętności krytycznego odbioru sztuki. Ponadto regularne uczestnictwo w kulturze sprzyja aktywizacji społecznej i budowaniu tożsamości lokalnej¹⁶. Warsztaty, kursy i zajęcia edukacyjne z zakresu sztuki i kultury skierowane do różnych grup wiekowych umożliwiają praktyczne zdobywanie umiejętności artystycznych. Dzięki aktywnemu uczestnictwu w procesie twórczym uczestnicy rozwijają kreatywność, zdolności manualne oraz umiejętności pracy w grupie. Takie formy edukacji pozaformalnej wspierają również rozwój kompetencji społecznych i emocjonalnych¹⁷.

Mazowieckie obserwatorium zdefiniowało dom kultury, odczytując jego współczesną wielowymiarową rolę jako „miejsce, które może się [stać – przyp. red.] tak bardzo ważne dla lokalnej społeczności, dawać może szanse na: eksperymentowanie, poznawanie, uczenie się, wspólne działanie, nowe przyjaźnie, inspirujące spotkania, stawanie na głowie, doskonalenie się i w końcu na realizację marzeń”¹⁸. Tworzenie przestrzeni do spotkań i debat społecznych sprzyja integracji mieszkańców oraz budowaniu więzi społecznych. Działania te umożliwiają wymianę poglądów, wspólne rozwiązywanie problemów oraz kształtowanie poczucia przynależności do wspólnoty.

¹⁵ M. Tędziągolska, A. Biernat, B. Walczak, *Edukacja kulturalna w badaniach i działaniach Raport z badania*, <https://wok.art.pl/wp-content/uploads/2024/06/wok-roport-edukacja-kulturalna-dostepny-3-06.pdf> (dostęp: 12.02.2025).

¹⁶ K. Kasperkiewicz-Morlewska, *Życie kulturalne społeczności małomiasteczkowych na przykładzie wybranych gmin Roztocza Środkowego*, [w:] *Kultura w Polsce w XXI wieku: konteksty społeczne, kulturowe i medialne*, red. E. Dąbrowska-Prokopowska, P. Goryń, M.F. Zaniewska, Białystok 2020, s. 389–402, <http://hdl.handle.net/11320/11070> (dostęp: 12.02.2025).

¹⁷ M. Tędziągolska, A. Biernat, B. Walczak, *Edukacja kulturalna w badaniach i działaniach...*

¹⁸ M. Dąbrowski i in., *Lokalne centrum kultury. Zrób to z innymi...*

Aktywność kulturalna jest narzędziem wzmacniania spójności społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu.

Iwona Raszeja-Ossowska wskazuje, że władze samorządowe inspirować współpracę między organizacjami pozarządowymi, instytucjami samorządowymi czy grupami nieformalnymi, co pozwala na połączenie sił i wiedzy, a tym samym na sprawną, skuteczną i efektywną strategię działania na rzecz rozwiązania lokalnych problemów¹⁹. Dla przykładu, w projekcie „Razem dla kultury w Gminie Kozienice” zwrócono uwagę na konieczność „odkrywania talentów i wzmacniania potencjału społecznego, co ma owocować stworzeniem wspólnych inicjatyw na rzecz społeczności lokalnych i przestrzeni publicznej²⁰. W projekcie LOWE (Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji) pomagano rozwijać umiejętności niezbędne w codziennym życiu, takie jak kompetencje cyfrowe, językowe czy społeczne²¹. Dom Kultury INSPIRO w Podłężu w województwie mazowieckim jest przykładem placówki, która aktywnie angażuje lokalną społeczność w działania kulturalne i edukacyjne, tworząc przestrzeń do spotkań, warsztatów i wspólnych inicjatyw²². W ramach projektu „Wrocław – wejście od podwórka” zorganizowano cykl spotkań, które integrowały mieszkańców różnych pokoleń, co sprzyjało odbudowie więzi sąsiedzkich oraz aktywizacji społecznej²³. W gminie Mielnik w województwie podlaskim instytucje kultury takie jak Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji odgrywają kluczową rolę w życiu społeczności wiejskich. Ich działalność obejmuje m.in. organizację wydarzeń kulturalnych i warsztatów. Wiele ośrodków kultury boryka się z niedostatecznym finansowaniem oraz brakami w infrastrukturze, co może ograniczać zakres i jakość oferowanych usług edukacyjnych. Istnieje więc potrzeba większego wsparcia dla osób zajmujących się edukacją kulturalną, aby zapewnić im odpowiednie warunki pracy i możliwości rozwoju: „przede wszystkim powinno się pomyśleć o ludziach, którzy zajmują się edukacją dzieci i postarać się, aby czuli się doceniani”²⁴. Wielość celów i form działania ośrodków kultury może prowadzić do braku spójności w realizacji celów edukacyjnych, co utrudnia

¹⁹ I. Raszeja-Ossowska, *Rozwiązywanie problemów lokalnych*, <https://witrynawiejska.org.pl/2013/11/27/rozwiazywanie-problemow-lokalnych/> (dostęp: 12.02.2025).

²⁰ <https://www.dkkozienice.pl/index.php?id=9550>, dostęp [12.02.2025].

²¹ Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A., *Ewaluacja lokalnych ośrodków wiedzy...*

²² <https://inspiro.org/> (dostęp: 12.02.2025).

²³ https://www.facebook.com/wejscieodpodworza/?locale=pl_PL (dostęp: 12.02.2025).

²⁴ <https://ruj.uj.edu.pl/bitstreams/9b5b57c2-3880-4754-b261-eda683df686f/download> (dostęp: 12.02.2025).

ocenę efektywności i wymianę dobrych praktyk i inicjatyw promujących lokalne tradycje i integrację mieszkańców²⁵.

Na świecie jest wiele przykładów lokalnych ośrodków kultury, które nie tylko są centrami kultury, ale także odgrywają ważną rolę w edukacji mieszkańców. Ich przykłady zebrano w tabeli 2.

Tabela 2. Aktywność edukacyjna lokalnych centrów kultury – przykłady międzynarodowe

Centrum kultury / ośrodek kultury	Charakterystyka	Edukacja
The Roundhouse (Londyn, Wielka Brytania)	Centrum kultury w Londynie koncentruje się na wspieraniu młodzieży przez organizację warsztatów artystycznych, muzycznych i teatralnych. W ramach programów edukacyjnych Roundhouse udostępnia studio nagraniowe, organizuje warsztaty z pisania tekstów lub zajęcia aktorskie	• Pomoc młodym ludziom w rozwijaniu talentów • Budowanie pewności siebie • Zdobywanie umiejętności zawodowych typowych dla branży kreatywnej
Cultural Centers in Medellin, Kolumbia	Sieć ośrodków kultury, które powstały w ramach projektu rewitalizacji dzielnic o wysokim poziomie przestępczości. Dla przykładu Centrum Bibliotece Espana proponuje warsztaty artystyczne, dostęp do książek i technologii, a także programy dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym	• Reintegracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu • Zmniejszenie poziomu przemocy i wzrost integracji społecznej dzięki edukacji i sztuce
Yokohama Creative City Center	Centrum Kreatywne w Yokohamie skupia się na wspieraniu kreatywności, przedsiębiorczości w sztuce, designu i technologii	• Promowanie i nauka przedsiębiorczości i innowacji w kulturze

Źródła: Roundhouse, <https://www.roundhouse.org.uk/whats-on/> (dostęp: 12.02.2025), MEDELLÍN: *Culture Lives Here: CATUL Network*, <https://www.edcities.org/en/proyectosg/medellin-red-catul-aqui-vive-la-cultura/>, (dostęp: 12.02.2025), <https://acy.yafjp.org/> (dostęp: 12.02.2025)

Warto wspomnieć, że w USA bardzo popularne są tzw. CCC – Community Cultural Centers, które często pełnią funkcję wielofunkcyjnych przestrzeni

²⁵ M. Bogacki, K.M. Turowska-Durlik, *Rola instytucji kultury w społecznościach wiejskich na przykładzie gminy Mielnik w województwie podlaskim*, Milenik 2011, https://nck.pl/upload/attachments/302493/rola_instytucji_kultury_w_spolecznosciach_wiejskich_na_przykladzie_gminy_mielnik_w_wojewodztwie_podlaskim.pdf (dostęp: 12.02.2025).

edukacyjnych, twórczych i kulturowych, gdzie odbywają się warsztaty artystyczne, kursy tańca, zajęcia muzyczne a także organizują wystawy i festiwale lokalne²⁶. W krajach takich jak Brazylia czy Meksyk bardzo często funkcjonują Casa de Cultura (Dom Kultury), które stanowią centrum edukacji artystycznej i kulturalnej. Takie ośrodki organizują warsztaty z tańca, muzyki, rękodzieła oraz zajęcia poświęcone historii i tradycjom lokalnym, co sprzyja budowaniu tożsamości regionalnej²⁷. Na arenie międzynarodowej lokalne ośrodki kultury, niezależnie od nazwy i formy organizacyjnej, odgrywają podobne role: edukują, integrują społeczność oraz promują lokalną twórczość. Podsumowując, chociaż modele i strategie mogą różnić się w zależności od tradycji i warunków społeczno-ekonomicznych, idea tworzenia przestrzeni edukacyjno-kulturalnej dla lokalnych mieszkańców jest wspólna niezależnie od kraju.

Edukacyjna funkcja lokalnych ośrodków kultury na przykładzie Wałbrzycha – wyniki badania

Historia Wałbrzycha, nazwanego miastem wśród zielonych wzgórz, sięga czasów średniowiecznych i przez lata kojarzyła się z wydobywaniem i przetwórstwem węgla kamiennego, a także z przemysłem budowlanym, szklarskim, włókienniczym, odzieżowym, ceramicznym i motoryzacyjnym²⁸. W czasach PRL-u Wałbrzych należał do regionów silnie uprzemysłowionych, z dominującą rolą górnictwa węgla kamiennego. W tym czasie rozwijały się ośrodki kultury kopalnianej – domy kultury, kluby, świetlice, często prowadzone przez zakłady pracy. W latach 1990–1998 nastąpiła w Wałbrzychu likwidacja górnictwa, co odbiło się także na wspomnianych ośrodkach kultury, które w większości uległy likwidacji. Wysokie bezrobocie, masowy odpływ młodych osób, rozpad tkanki społecznej to przykłady problemów społecznych, przed którymi stanęło miasto wraz z ośrodkami kultury stanowiącymi „przyczółki nadziei na lepsze jutro”. W XXI wieku miasto przeszło proces restrukturyzacji w zakresie kultury, edukacji i przedsiębiorczości. Specjalna Strefa Ekonomiczna przyciągnęła krajowych i zagranicznych inwestorów, dając miejsca pracy tysiącom wałbrzyszanom, Centrum Nauki i Sztuki „Stara Kopalnia” otwarta w 2014

²⁶ <https://ccc.vt.edu/> (dostęp: 12.02.2025).

²⁷ https://sic.cultura.gob.mx/index.php?table=centro_cultural&estado_id=15/ (dostęp: 12.02.2025).

²⁸ *Wałbrzych. Od przemysłu do proekologicznego miasta*, <https://www.lepszapolska.pl/czyste-zielone-miasta/2022/aktualnosci/news-walbrzych-od-przemyslu-do-proekologicznego-miasta,nId,21392901> (dostęp: 19.06.2025).

roku, które przekształciło starą, zabytkową kopalnię Julia w multifunkcyjne centrum edukacji, sztuki i społecznej integracji. W Wałbrzychu trwa rewitalizacja przestrzenna i społeczna.

Obecnie na terenie Wałbrzycha działalność prowadzi kilka głównych lokalnych ośrodków kultury, scharakteryzowanych w tabeli 3. Ich program jest zróżnicowany, podobnie funkcja edukacyjna.

Tabela 3. Przegląd działalności lokalnych ośrodków kultury w Wałbrzychu i ich funkcja edukacyjna

Nazwa	Charakterystyka działalności	Sposoby realizacji funkcji edukacyjnej
Centrum Nauki, Kultury i Sztuki „Stara Kopalnia”	Łączy funkcję muzealną z działalnością kulturalną i edukacyjną. Obejmuje ono Muzeum Przemysłu i Techniki, galerię sztuki, Centrum Ceramiki Unikatowej, przestrzeń eventowe i festiwalowe (udostępniane np. na Festiwal Gór Literatury, Bluesowy Wałbrzych)	• Bogaty program warsztatów, zajęć edukacyjnych oraz wydarzeń artystycznych skierowanych do różnych grup wiekowych z wykorzystaniem historycznej infrastruktury dawnej kopalni oraz zgromadzonych zbiorów muzealnych • Zajęcia warsztatowe oparte na przemysłowym dziedzictwie. Przykładowe inicjatywy to warsztaty archeologiczne, zajęcia z fizyki i chemii w minicentrum nauki SOWA • Wałbrzyska Szkoła Talentów (mająca na celu rozwijanie pasji artystycznych) • Lekcje muzealne, zajęcia rodzinne, gry terenowe
Filharmonia Sudecka	Organizuje koncerty symfoniczne, muzyki dawnej i festiwale	• Warsztaty dla dzieci, młodzieży i dorosłych • Poranki muzyczne i zajęcia instrumentalne
Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna pod Atlantami	Obejmuje działalność wypożyczalni książek, Galerii Książki i Galerii pod Atlantami oraz wydarzeń kulturalno-edukacyjnych	• Spotkania autorskie • Warsztaty czytelnicze • Programy wspierające rozwój czytelnictwa • Promocja literatury • Przykładem projektów edukacyjnych jest projekt „potrzebni / niepotrzebni”, w ramach którego odbywają się warsztaty biblioterapeutyczne, zajęcia integrujące różne pokolenia oraz spotkania promujące czytelnictwo
Teatr Lalki i Aktora, Teatr Dramatyczny im. J. Szaniawskiego	Organizują spektakle, projekty społeczne i artystyczne	• Programy z zakresu pedagogiki teatru (Teatr Dramatyczny im. J. Szaniawskiego) • Warsztaty teatralno-literackie i interaktywne zabawy teatralne dla dzieci i seniorów (Teatr Lalki i Aktora)

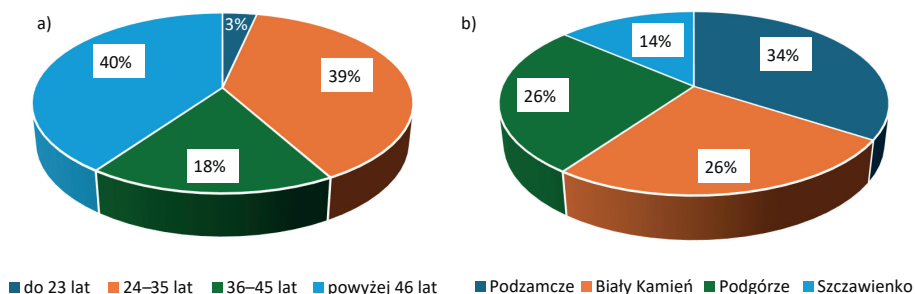
Muzeum Porcelany w Wałbrzychu	Od 2015 r. pełni funkcję jedynego muzeum w Polsce, prezentującego kolekcję porcelany śląskiej i europejskiej. Odbywają się w nim pokazy i wystawy czasowe	• Warsztaty kreatywne • Lekcje muzealne • Muzeum porcelany prowadzi działalność edukacyjną, organizując warsztaty, lekcje muzealne oraz wystawy tematyczne związane z historią i techniką produkcji porcelany. Placówka angażuje się w rozwijanie projektów międzypokoleniowych, takich jak warsztaty biblioterapeutyczne, które rozbudzają empatię i wrażliwość wobec osób starszych
Wałbrzyska Galeria Sztuki Biuro Wystaw Artystycznych (BWA)	Promuje sztuki plastyczne poprzez organizację wystaw, warsztatów i spotkań z artystami	• Warsztaty ceramiczne i artystyczne dla różnych grup wiekowych, prowadzone w Centrum Ceramiki Unikatowej. Pozwalają one uczestnikom na rozwijanie umiejętności artystycznych oraz poznanie technik ceramicznych • Wystawy sztuki współczesnej
Zamek Książ	Organizuje zwiedzanie (w tym nocne) trzeciego co do wielkości zamku w Polsce, trasy tematyczne i wydarzenia specjalne	• Programy dla przedszkolaków, dzieci i młodzieży „nauka przez zwiedzanie”

Źródła: <https://starakopalnia.pl/wydarzenia/oferta-edukacyjna/> (dostęp: 12.02.2025), <https://bwa.walbrzych.pl/oferta-edukacyjna-2023-2024/> (dostęp: 12.02.2025), <https://muzeum.walbrzych.pl/kolekcja/#> (dostęp: 12.02.2025), atlanty.bip.eur.pl/public/getFile?id=499673 (dostęp: 12.02.2025)

Różnorodność oferty edukacyjnej wałbrzyskich ośrodków kultury, a tym samym szeroki wachlarz zajęć edukacyjnych, dostosowanych do różnych grup wiekowych i zainteresowań sprzyja rozwojowi kompetencji społecznych i kulturalnych mieszkańców. Poprzez organizację aktywnych warsztatów, gier terenowych, wydarzeń sportowych i projektów międzypokoleniowych, placówki te przyczyniają się do integracji społeczności. Instytucje takie jak Centrum Nauki, Kultury i Sztuki „Stara Kopalnia”, Zamek Książ, Muzeum Porcelany efektywnie wykorzystują lokalne dziedzictwo przemysłowe i kulturowe w procesie edukacyjnym, co wzmacnia tożsamość regionalną. Zatem wałbrzyskie instytucje kultury pełnią istotną funkcję edukacyjną, oferując mieszkańcom możliwości rozwoju osobistego, integracji społecznej oraz pogłębiania wiedzy o lokalnym dziedzictwie.

Celem badania była ocena funkcji edukacyjnej wałbrzyskich ośrodków kultury i określenie ich wpływu na życie zawodowe i prywatne zarówno osób regularnie uczestniczących w zajęciach, jak i biorących w nich udział okazjonalnie. Badanie ankietowe odbyło się we wrześniu 2024 roku,

a uczestniczyć w nim mogli respondenci, których miejscem zamieszkania jest Wałbrzych oraz którzy regularnie, obecnie lub w przeszłości, uczestniczyli w wydarzeniach lub innych aktywnościach wałbrzyskich ośrodkach kultury. Ostatecznie w badaniu udział wzięło 117 osób.

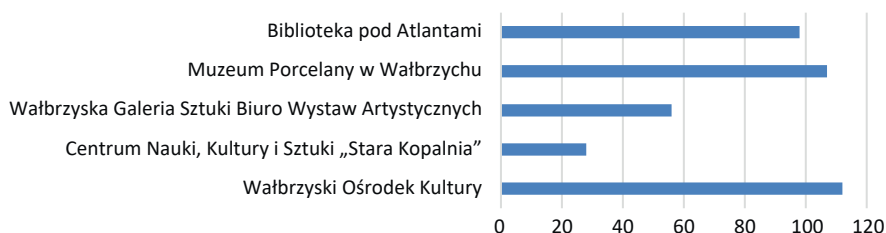

Rycina 2. Metryczka respondentów: a) wiek respondentów biorących udział w badaniu, b) miejsce zamieszkania respondentów

Źródło: opracowanie własne

Analizując odpowiedzi udzielone przez respondentów w metryczce, można stwierdzić, że wśród badanych przeważały kobiety (70%) w wieku: powyżej 46 lat (40%) i 32–45 lata (39%) (ryc. 2a), które zamieszkiwały w większości dzielnice Wałbrzyska, tj. Podzamcze, Biały Kamień (ryc. 2b), oraz regularnie minimum przez 6 miesięcy brały udział w zajęciach organizowanych przez lokalne centra kultury (minimum jedno zajęcie). Respondenci w większości pracowali minimum 3 lata zawodowo w usługach (45%), administracji (20%) i produkcji (20%), zajmując stanowiska samodzielne (20%) lub specjalistyczne (40%). Należy zauważyć, że ze względu na założony cel badania autorka zaprezentowała jedynie wybrane wykresy, aby zasygnalizować profil badanych.

W Wałbrzychu obecnie funkcjonuje kilka instytucji kultury, które odgrywają rolę domów kultury, choć nie wszystkie noszą taką nazwę.

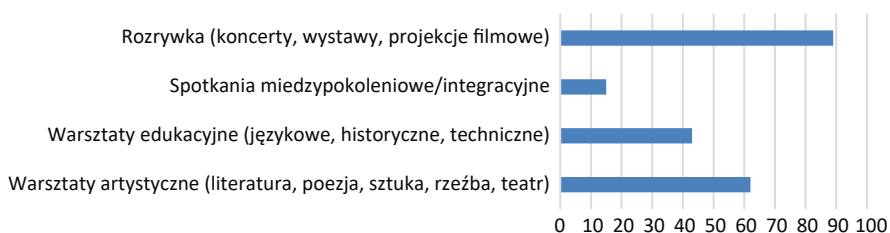

Rycina 3. Udział respondentów w zajęciach według lokalnych ośrodków kultury w Wałbrzychu

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie ryciny 3 można zauważyć, że każdy z funkcjonujących ośrodków kultury był i jest regularnie odwiedzany przez respondentów, przy czym najwyższą popularnością wśród badanych cieszyły się Wałbrzyski Ośrodek Kultury, Muzeum Porcelany w Wałbrzychu oraz Biblioteka pod Atlantami. Wyniki mogą wskazywać zarówno na szeroką, jak i atrakcyjną ofertę tych ośrodków kultury (Wałbrzyski Ośrodek Kultury) związaną ze specyfiką i dziedzictwem regionu (Muzeum Porcelany), a także na ich popularność w Wałbrzychu.

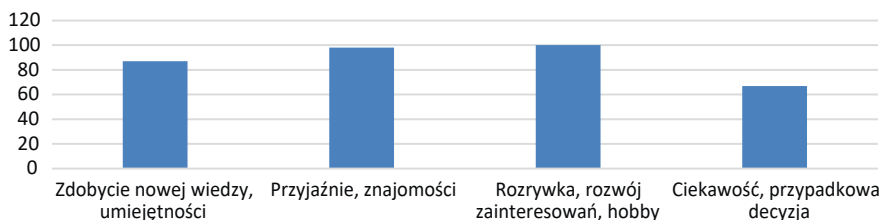
Respondenci zapytani o typ zajęć, w których regularnie brali lub biorą udział, wskazywali najczęściej wystawy, koncerty, projekcje filmowe oraz warsztaty artystyczne. Rozkład odpowiedzi udzielonych przez respondentów na to pytanie zaprezentowano na rycinie 4. Zajęcia edukacyjne cieszą się również sporym zainteresowaniem. Należy zauważyć, że spotkania międzypokoleniowe i integracyjne uzyskały w porównaniu z pozostałymi formami dużo niższy wynik, co sugeruje, że ta forma może wymagać dodatkowych działań, np. intensywnej promocji, lepszej organizacji.

Rycina 4. Rodzaje i typy zajęć, w których uczestniczyli respondenci

Źródło: opracowanie własne

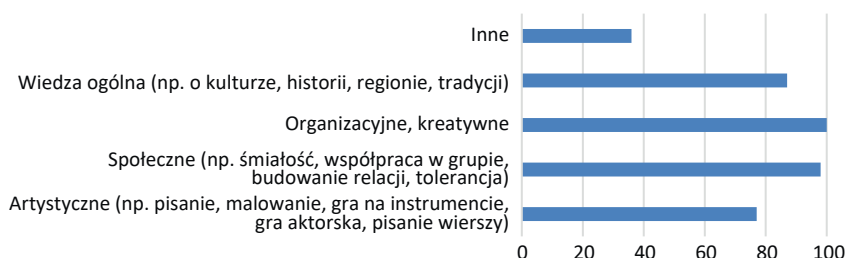
W kolejnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o wskazanie celu udziału w zajęciach i aktywnościach organizowanych w lokalnych ośrodkach kultury. Najwięcej wskazań uzyskały odpowiedzi takie jak: rozwój zainteresowań, przyjaźnie, znajomości i chęć nauki nowych umiejętności. Rozkład udzielonych przez respondentów odpowiedzi zaprezentowano na rycinie 5.

Rycina 5. Celowość udziału respondentów w zajęcia w lokalnych ośrodkach kultury

Źródło: opracowanie własne

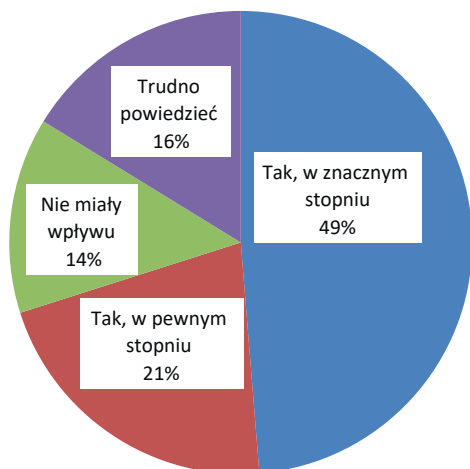
Udział w zajęciach organizowanych przez lokalne ośrodki kultury daje możliwość zdobycia różnych kompetencji. Według badanych w największym stopniu są to kompetencje organizacyjne, kreatywne oraz społeczne. Udzielone przez respondentów odpowiedzi wskazują na wielowymiarowy rozwój i podkreślają rolę ośrodków kultury w kształceniu umiejętności miękkich (ryc. 6).

Rycina 6. Edukacja w lokalnych ośrodkach kultury – wiedza i kompetencje, które zdobyli respondenci

Źródło: opracowanie własne

Odpowiedzi respondentów na pytanie o wpływ udziału w zajęciach w lokalnym ośrodku kultury na ich przyszłość (osobistą, zawodową) zaprezentowano na rycinie 7.

Rycina 7. Wpływ udziału w zajęciach w lokalnych ośrodkach kultury na plany edukacyjne lub zawodowe respondentów

Źródło: opracowanie własne

Respondenci najczęściej wskazywali odpowiedzi: tak w znaczącym stopniu lub tak w pewnym stopniu. Wyniki sugerują, że działania kulturalne

mogą mieć kluczowe znaczenie w kształtowaniu ścieżek edukacyjnych i zawodowych młodzieży. Podobnie jak komentarze respondentów do tego pytania (np. „biblioteka pod Atlantami zmieniła moje życie, tam zobaczyłam, że jest nadzieja na lepszą przyszłość”).

Odpowiedzi respondentów na pytanie o najbardziej efektywne – z punktu widzenia kompetencji, wiedzy i nauki – typy zajęć w lokalnych ośrodkach kultury przedstawiono na rycinie 8.

Rycina 8. Najbardziej efektywne typy zajęć w lokalnych ośrodkach kultury ze względu na rozwój kompetencji i wiedzy

Źródło: opracowanie własne

W komentarzach w odpowiedziach respondentów pojawiły się m.in. zapisy: „udział w zajęciach centrum kultury pozwolił mi poznać przyjaciół na całe życie”, „udział w zajęciach w BWA pozwolił mi poznać ludzi o podobnych pasjach artystycznych”, „dzięki warsztatom w lokalnym ośrodku kultury odkryłem w sobie talent organizacyjny”. Udzielone odpowiedzi sugerują, że społeczność lokalna docenia dostęp do różnorodnych wydarzeń i ma potrzebę edukacji w różnych dziedzinach.

Uzyskane w przeprowadzonym badaniu wyniki wskazują na to, że w Wałbrzychu:

- istnieje potrzeba zwiększenia zaangażowania lokalnych ośrodków kultury w działalność skierowaną do młodzieży i studentów,
- ośrodki kultury odgrywają istotną rolę w rozwoju kompetencji osób korzystających z ich oferty, zwłaszcza w zakresie umiejętności społecznych, organizacyjnych i artystycznych,
- zajęcia w ośrodkach kultury mają realny wpływ na decyzje edukacyjne i zawodowe uczestników, co podkreśla ich znaczenie w kształtowaniu przyszłości młodych ludzi,
- największym zainteresowaniem cieszą się formy rozrywkowe, a także warsztaty artystyczne i edukacyjne, które są istotne dla społeczności lokalnej.

Należy zauważyć, że uzyskane wyniki mogą posłużyć jako wskazówka do dostosowania oferty lokalnych ośrodków kultury do rzeczywistych potrzeb społeczności, w tym młodzieży i studentów, oraz do podkreślenia

roli tych instytucji w kształtowaniu kompetencji i przyszłości zawodowej wałbrzyskiej młodzieży.

Podsumowanie

Lokalne ośrodki kultury w Polsce odgrywają kluczową rolę w edukacji kulturalnej oraz integracji społeczności. Dzięki takim działaniom, jak organizacja wydarzeń kulturalnych, prowadzenie warsztatów, wspieranie lokalnych artystów oraz tworzenie przestrzeni do debat społecznych, przyczyniają się do wszechstronnego rozwoju mieszkańców i budowania więzi społecznych. Jak wskazuje Grażyna Waluga, „Domy kultury są zatem naturalnie predysponowane, aby pełnić rolę ambasadorów partycypacji do osób starszych w jednostkach samorządu lokalnego, [...] domy kultury postrzegają się w większości jako instytucje odpowiedzialne za rozwój kapitału społecznego i budowanie więzi w społeczności lokalnej”²⁹. Domy kultury, dzięki swojej otwartości, elastyczności programowej, zakorzenieniu w lokalnym środowisku rzeczywistości mogą pełnić istotną funkcję w aktywizacji osób starszych. Jako miejsca naturalne, dostępne i znane mieszkańcom, stanowią przestrzeń sprzyjającą włączaniu seniorów w życie społeczne, kulturalne i edukacyjne. Funkcja „ambasadorów partycypacji” oznacza tu nie tylko zapraszanie do udziału, ale także tworzenie warunków do współdecydowania i współtworzenia oferty. Podkreślana przez autorów samoidentyfikacja domów kultury jako instytucji odpowiedzialnych za rozwój kapitału społecznego wskazuje na ich rosnącą świadomość roli społecznej oraz potrzebę działań międzypokoleniowych, zwłaszcza w kontekście starzejącego się społeczeństwa.

Przeprowadzone badania na temat wałbrzyskich ośrodków kultury pozwalają zauważyć, że odgrywają one ważne role społeczne i kulturalne – wpływają na rozwój kompetencji społecznych, wrażliwość estetyczną oraz decyzje edukacyjne, a nawet zawodowe uczestników organizowanych w nich wydarzeń i spotkań. Kluczowe obszary do dalszego rozwoju to wsparcie studentów, młodzieży i seniorów oraz utrzymanie szerokiej oferty warsztatów i wydarzeń kulturalnych. Różnorodność form i metod pracy została wysoko oceniona przez wałbrzyszan jako szansa na rozwój osobisty i rozwój całego regionu.

Aby wzmocnić funkcję edukacyjną wałbrzyskich ośrodków kultury, można wykorzystać doświadczenie przywołanych w niniejszym artykule ośrodków kultury zarówno brytyjskich, jak i japońskich, takie jak:

²⁹ *Kultura w rozwoju lokalnym. Jak muzea zmieniają nasze otoczenie?*, red. G. Waluga, Warszawa 2021, https://www.oecd.org/pl/publications/kultura-w-rozwoju-lokalnym_886042ae-pl.html (dostęp: 12.02.2025).

- szkolenia i wizyty studyjne dla pracowników dotyczące nauki przedsiębiorczości – taka inicjatywa pozwala na wymianę doświadczeń i podnoszenie kompetencji kadry, co przekłada się na jakość oferowanych programów edukacyjnych,
- dalsze wykorzystywanie funduszy europejskich na rozwój nauki, poprawę infrastruktury i oferty edukacyjnej oraz aktywne uczestnictwo w europejskich sieciach współpracy kulturalnej, takich jak European Network Of Culture³⁰.

Implementacja powyższych działań inspirowanych międzynarodowymi przykładami może przyczynić się do wzmocnienia funkcji edukacyjnej wałbrzyskich ośrodków kultury, zwiększyć ich atrakcyjność i dostępność dla społeczności lokalnej. Chociaż finansowanie działalności lokalnych ośrodków kultury wpływa na atrakcyjność ich oferty, należy zauważyć, że dla przeciętnego odbiorcy kultury najważniejsza jest interesująca oferta artystyczno-edukacyjna. Jeśli jest ona na satysfakcjonującym go poziomie, mniej istotne pozostaje, który podmiot odpowiada za jej kształt i finansowanie.

Ośrodki kultury, oferując przestrzeń do prezentacji twórczości oraz organizując projekty kulturalne, wspierają rozwój lokalnych artystów, dzięki czemu artyści mają możliwość dotarcia do szerszej publiczności, co sprzyja wymianie doświadczeń i inspiracji. Z drugiej strony, współpraca z lokalnymi twórcami wzbogaca ofertę kulturalną regionu i promuje różnorodność artystyczną³¹. Wydarzenia, takie jak koncerty, spektakle czy festiwale, pełnią funkcję edukacyjną, umożliwiając uczestnikom bezpośredni kontakt z różnorodnymi formami sztuki. Uczestnictwo w takich wydarzeniach poszerza horyzonty, rozwija wrażliwość estetyczną oraz kształtuje umiejętność krytycznego odbioru sztuki³². Rozwija też kreatywność, zdolności manualne oraz umiejętność pracy w grupie. Współcześnie ciekawym kierunkiem rozwoju jest tworzenie przez ośrodki kultury przestrzeni do spotkań i debat społecznych, co sprzyja integracji mieszkańców i budowaniu więzi społecznych. Działania takie umożliwiają też wymianę poglądów, rozwiązywanie problemów oraz budowanie przynależności do wspólnoty³³.

³⁰ Pod lupą: europejskie sieci współpracy kulturalnej w praktyce, https://nck.pl/upload/attachments/302544/sieci_publicacja_www_final.pdf (dostęp: 12.02.2025).

³¹ Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A., *Ewaluacja lokalnych ośrodków wiedzy...*

³² Więcej: <https://labib.team/2024/11/24/na-pierwszej-linii-jak-robic-kulture-w-malym-miescie-artykul-i-nagranie-webinarium/> (dostęp: 12.02.2025).

³³ K. Kasperkiewicz-Morlewska, *Życie kulturalne społeczności małomiasteczkowych na przykładzie wybranych gmin Roztocza Środkowego*, [w:] *Kultura w Polsce w XXI wieku: konteksty społeczne, kulturowe i medialne*, red. E. Dąbrowska-Prokopowska, P. Goryń, M.F. Zaniewska, Białystok 2020, s. 389–402, <http://hdl.handle.net/11320/11070> (dostęp: 12.02.2025).

Bibliografia

- Bogacki M., Turosieńska-Durlik K.M., *Rola instytucji kultury w społecznościach wiejskich na przykładzie gminy Mielnik w województwie podlaskim*, Mielnik 2011, https://nck.pl/upload/attachments/302493/rola_instytucji_kultury_w_spoecznościach_wiejskich_na_przykładzie_gminy_mielnik_w_województwie_podlaskim.pdf (dostęp: 12.02.2025).
- Dąbrowski M., Dulian L., Gutkowski T., Kałucki A., Knaś P., Komorowska A., Koszarek B., Kwiecińska B., Piekarska-Duraj Ł., Wróbel M., *Lokalne centrum kultury. Zrób to z innymi*, Kraków 2013.
- Gajewski S., Jakubowski A., Część I. *Komentarz do ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*, Warszawa 2016, https://www.ksiegarnia.beck.pl/media/product_custom_files/1/3/13812-ustawa-o-organizowaniu-i-prowadzeniu-dzialalnosci-kulturalnej-komentarz-sebastian-gajewski-darmowy-fragment.pdf (dostęp: 19.06.2025).
- GUS, *Działalność centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2023 r.*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/dzialalnosc-centrow-kultury-domow-kultury-osrodkow-kultury-klubow-i-swietlic-w-2023-roku,9,7.html> (dostęp: 12.02.2025).
- GUS, *Instytucja kultury*, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/128%2Cpojecie.html> (dostęp: 19.06.2025).
- GUS, *Ośrodek kultury*, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/286%2Cpojecie.html> (dostęp: 19.06.2025).
- <https://acyyafjp.org/> (dostęp: 12.02.2025).
- https://www.bip.krakow.pl/?bip_id=470 (dostęp: 12.02.2025).
- <https://ccc.vt.edu/> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://www.dkkozienice.pl/index.php?id=9550> (dostęp: 12.02.2025).
- https://www.facebook.com/wejscieodpodworza/?locale=pl_PL (dostęp: 12.02.2025).
- <https://www.gck.gdynia.pl/> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://inspiro.org/> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://labib.team/2024/11/24/na-pierwszej-linii-jak-robic-kulture-w-malym-mieście-artykul-i-nagranie-webinarium/> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://www.ldk.lodz.pl/projekty-t4> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://nck.pl/dotacje-i-stypendia/dotacje/granty/konwersja-cyfrowa-domow-kultury> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://nck.pl/projekty-kulturalne/projekty/trauma-i-duma> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://nck.pl/szkolenia-i-rozwoj/projekty/zapros-nas-do-siebie> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://pik.prawodlaprasykow.pl/istnienie-instytucji-kultury-na-terenie-gminy/> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://ruj.uj.edu.pl/bitstreams/9b5b57c2-3880-4754-b261-eda683df686f/download> (dostęp: 12.02.2025).
- https://sic.cultura.gob.mx/index.php?table=centro_cultural&estado_id=15/ (dostęp: 12.02.2025).

- <https://u-jazdowski.pl/wydarzenia> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://www.orlen.pl/pl/o-firmie/wspieramy/sponsoring/Aktualnosci/2025/Startuje-Kulturalny-ORLEN--kolejny-program-dla-dzieci-i-mlodziezy-?> (dostęp: 12.02.2025).
- <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1514336,1,nie-ma-juz-folkloru-na-wsi.read> (dostęp: 12.02.2025).
- Jakie są ośrodki kultury w Polsce i po co są potrzebne?*, <https://www.naucz-sie.pl/artykul/jakie-sa-osrodki-kultury-w-polsce-i-po-co-sa-potrzebne-81299> (dostęp: 12.02.2025).
- Kasperkiewicz-Morlewska K., *Życie kulturalne społeczności małomiasteczkowych na przykładzie wybranych gmin Roztocza Środkowego*, [w:] *Kultura w Polsce w XXI wieku: konteksty społeczne, kulturowe i medialne*, red. E. Dąbrowska-Prokopowska, P. Goryń, M.F. Zaniewska, Białystok 2020, s. 389–402, <http://hdl.handle.net/11320/11070> (dostęp: 12.02.2025).
- Kosińska O., *Sektor kultury w Polsce. Organizacja, finanse, otoczenie*, <https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/c53de0ce-1ec6-4264-a292-46508658aa14/content> (dostęp: 12.02.2025).
- Kowalik W., Matlak M., Nowak A., Noworól K., Noworól Z., *Kultura lokalnie. Między uczestnictwem w kulturze a partycypacją w zarządzaniu*, Kraków 2011 (dostęp: 12.02.2025).
- Lokalne centrum kultury. Zrób to z innymi*, https://www.mazowieckieobserwatorium.pl/media/_mik/files/2435/lokalnecentrumkulturyopracowanie-140130070237-phpapp01.pdf (dostęp: 12.02.2025).
- MEDELLÍN: *Culture Lives Here: CATUL Network*, <https://www.edcities.org/en/proyectos/medellin-red-catul-aqui-vive-la-cultura/> (dostęp: 12.02.2025).
- Muszyński M., *Edukacja i uczenie się – wokół pojęć*, „Rocznik Andragogiczny” 2015, t. 21, s. 77–88, <https://apcz.umk.pl/RA/article/view/RA.2014.004> (dostęp: 4.03.2025).
- Pod lupą: Europejskie sieci współpracy kulturalnej w praktyce*, https://nck.pl/upload/attachments/302544/sieci_publikacja_www_final.pdf (dostęp: 12.02.2025).
- Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A., *ewaluacja lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji. Badanie wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego PO WER Raport końcowy*, Warszawa – Gdańsk 2022, <https://efs-archiwum.men.gov.pl/wp-content/uploads/2023/10/Ewaluacja-Lokalnych-Osrodkow-Wiedzy-i-Edukacji.-Raport-koncowy.pdf> (dostęp: 12.02.2025).
- Raport o stanie gminy, kultura, sport, turystyka*, <https://bip.um.walbrzych.pl/attachments/download/28361> (dostęp: 12.02.2025).
- Raszeja-Ossowska I., *Rozwiązywanie problemów lokalnych*, <https://witrynawiejska.org.pl/2013/11/27/rozwiazywanie-problemow-lokalnych/> (dostęp: 12.02.2025).
- Roundhouse*, <https://www.roundhouse.org.uk/whats-on/> (dostęp: 12.02.2025).
- Stowarzyszenie dla Edukacji i Kultury, *Regionalne domy i ośrodki kultury – analiza funkcjonowania*, <https://nck.pl/badania/raporty/regionalne-domy-i-osrodki-kultury-analiza-funkcjonowania> (dostęp: 12.02.2025).
- Tędziągolska M., Biernat A., Walczak B., *Edukacja kulturalna w badaniach i działaniach Raport z badania*, <https://wok.art.pl/wp-content/uploads/2024/06/wok-roport-edukacja-kulturalna-dostepny-3-06.pdf> (dostęp: 12.02.2025).

- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, Dz.U. 1991 nr 114, poz. 493, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDe-tails.xsp?id=wdu19911140493> (dostęp: 12.02.2025).
- Kultura w rozwoju lokalnym. Jak muzea zmieniają nasze otoczenie?*, red. G. Waluga, Warszawa 2021, https://www.oecd.org/pl/publications/kultura-w-rozwoju-lokalnym_886042ae-pl.html (dostęp: 12.02.2025).
- Wałbrzych. Od przemysłu do proekologicznego miasta*, <https://www.lepszapolska.pl/czyste-zielone-miasta/2022/aktualnosci/news-walbrzych-od-przemyslu-do-proekologicznego-miasta,nId,21392901> (dostęp: 19.06.2025).
- Zoom na domy kultury*, red. M. Białek-Graczyk, Warszawa 2009.

The educational function of local cultural centres on the example of Wałbrzych

Abstract

The subject of the study was the educational activities of local cultural centres in Wałbrzych. The author asked about the impact of artistic activity (children, teenagers, adults) on their competences and career paths. The research methods included literature analysis, a case study of Wałbrzych cultural centres and a survey conducted in September 2025 among 117 residents of Wałbrzych who regularly participate in activities at local cultural centres. The author not only defined the scope of the educational function of Wałbrzych cultural centres, as the research results revealed that there is a strong need to increase the involvement of local cultural centres in activities aimed at young people and students, as in many cases there is a strong correlation between educational experiences in Wałbrzych cultural centres and the professional plans and personal choices of the respondents.

Keywords: education, locality, competences, knowledge

Joanna Nowicka – doktor nauk ekonomicznych w dziedzinie zarządzania, inżynier informatyki, adiunkt w Instytucie Przyrodniczo-Technicznym Akademii Nauk Stosowanych Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu. Specjalizuje się w badaniach w obszarze: edukacji rynku pracy, logistyki, przedsiębiorczości, metodyki nauczania, w tym grywalizacji. Autorka publikacji naukowych w krajowych i międzynarodowych czasopismach, nauczyciel akademicki z ponad 20-letnim doświadczeniem dydaktycznym, aktywny wykładowca w ramach wymiany Erasmus, doradca zawodowy, członek Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i innych organizacji branżowych i towarzystw naukowych. Pasjonatka dydaktyki, innowacyjnych metod nauczania i kształcenia dla potrzeb rynku pracy.